

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ข้าวเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศไทย และจังหวัดสุพรรณบุรีก็เป็นพื้นที่การผลิตในลำดับต้นๆ ของประเทศ มีพื้นที่การผลิตข้าวประมาณ 1,299,266 ไร่ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร 2556) ตั้งแต่ช่วงปี พ.ศ. 2551 เป็นต้นมา ราคาข้าวเปลือกที่เกษตรกรขายได้สูงขึ้นอย่างมากทำให้ปัจจัยการผลิตต่างๆ เช่น ค่าเมล็ดพันธุ์ ปุ๋ยเคมี และสารเคมีปรับตัวสูงขึ้นด้วย แม้บางช่วงราคาลดลงแต่ปัจจัยการผลิตไม่มีการปรับลดต่ำ ทำให้ต้นทุนการผลิตของเกษตรกรสูงขึ้นตลอดเวลา (ไพรัช หวังดี 2553) และการใช้ปัจจัยการผลิตทางการเกษตรทั้งปุ๋ยเคมีและสารเคมี ในการเลือกชนิด เวลาและอัตราที่ไม่เหมาะสมเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ต้นทุนการผลิตข้าวสูงขึ้น (พรรณพิมล ชัญญานุวัตร 2556: 24) ดังนั้น หน่วยงานสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี ประกอบด้วย สำนักงานเกษตรจังหวัดสุพรรณบุรี ศูนย์วิจัยข้าวสุพรรณบุรี สถานีพัฒนาที่ดินสุพรรณบุรี ศูนย์บริหารศัตรูพืชจังหวัดสุพรรณบุรี และสำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์จังหวัดสุพรรณบุรี จึงได้ร่วมกันจัดทำโครงการบูรณาการ เทคโนโลยีการผลิตซึ่งประกอบด้วย การลดต้นทุนการปลูกข้าวในด้านการใช้เมล็ดพันธุ์ การจัดการปุ๋ยเคมีและสารเคมี การปรับปรุงบำรุงความอุดมสมบูรณ์ของดิน และการจัดทำบัญชีครัวเรือน เพื่อลดต้นทุนการผลิตตามแนวคิด “3 ลด 1 เพิ่ม 2 ปฏิบัติ” เพื่อให้เกษตรกรผู้ปลูกข้าวสามารถนำเทคโนโลยีการผลิตที่ได้ไปปฏิบัติอย่างเหมาะสมสามารถลดต้นทุนและมีกำไรจากการปลูกข้าว มีความมั่นคงด้านการผลิต เกิดความสมดุลของสภาพแวดล้อม สามารถพึ่งพาตนเองได้ และดำรงชีพอยู่ได้ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อฝ่าวิกฤตราคาข้าวตกต่ำและต้นทุนการผลิตสูงได้อย่างยั่งยืน

เกษตรกรในอำเภอหนองหญ้าไซ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนาข้าว และทำไร่อ้อย ซึ่งมีเกษตรกรผู้ปลูกข้าวจำนวน 8,459 ครัวเรือน พื้นที่ปลูกข้าว 126,248 ไร่ (สำนักงานเกษตรอำเภอหนองหญ้าไซ 2556: 5) ประกอบกับนโยบายในการลดต้นทุนการผลิตตามแนวคิด 3 ลด 1 เพิ่ม 2 ปฏิบัติ ในการส่งเสริมเพื่อให้เกษตรกรเกิดความเข้าใจในเนื้อหาสาระสำคัญ และสนใจจากการถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีการลดต้นทุนการผลิต เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการส่งเสริม ซึ่งจากการ

ดำเนินการตามนโยบายตามแนวคิดดังกล่าวทำให้เกษตรกรที่นำไปปฏิบัติสามารถลดต้นทุนการผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงควรขยายผลเผยแพร่ไปสู่เกษตรกรในวงกว้าง

สื่อ เป็นเครื่องมือสำคัญของการส่งเสริมการเกษตรที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดกระบวนการวิธีการ ข้อมูลข่าวสารต่างๆ เป็นเครื่องมือในการช่วยยกระดับความรู้ กระตุ้นและสนับสนุนศักยภาพเกษตรกรเพิ่มมากยิ่งขึ้น และเป็นเครื่องมือในการแลกเปลี่ยนความรู้และข่าวสารต่างๆ (กมลรัตน์ อินทรทัศน์ 2553) ในการผลิตสื่อนั้นต้องกำหนดจุดมุ่งหมายให้มีเนื้อหาสอดคล้องกับสิ่งที่ต้องการส่งเสริม รวมทั้งวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมายโดย เพื่อจะได้ผลิตและเลือกชนิดของสื่อได้ตรงตามความเหมาะสม ในด้านเนื้อหาต้องพิจารณาถึงความเหมาะสมและสอดคล้องกับเรื่องที่จะส่งเสริม (ณรงค์ สมพงษ์ 2535: 44) ในการดำเนินการนโยบายลดต้นทุนการผลิตข้าวตามแนวคิด “3 ลด 1 เพิ่ม 2 ปฏิบัติ” ปัจจุบันมีสื่อเพียงชนิดเดียวคือเอกสารวิชาการผลิตขึ้นในปี พ.ศ. 2553 มีปริมาณจำกัด แต่เกษตรกรหรือกลุ่มเป้าหมายยังไม่มีส่วนร่วมในการเสนอความต้องการของชนิดสื่อหรือเนื้อหาของสื่อที่เหมาะสมในแต่ละท้องถิ่น

ดังนั้น ในการศึกษา การพัฒนาชุดสื่อเพื่อการส่งเสริมการลดต้นทุนการผลิตข้าวของเกษตรกร ในอำเภอหนองหญ้าไซ จังหวัดสุพรรณบุรี จะทำให้ทราบถึงความต้องการของเกษตรกรที่มีต่อชนิดของสื่อ และเนื้อหาสาระของชุดสื่อเพื่อการส่งเสริมการลดต้นทุนการผลิตข้าว ตลอดจนแนวทางในการพัฒนาสื่อในการส่งเสริมให้เหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกร เพื่อให้การปฏิบัติงานเกิดประสิทธิผลในการดำเนินงานส่งเสริมและเผยแพร่การเกษตรต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร
- 2.2 เพื่อศึกษาความต้องการของเกษตรกรที่มีต่อชนิดของสื่อและเนื้อหาสาระของชุดสื่อเพื่อการส่งเสริมการลดต้นทุนการผลิตข้าว
- 2.3 เพื่อพัฒนาชุดสื่อที่เหมาะสมในการส่งเสริมการลดต้นทุนการผลิตข้าว
- 2.4 เพื่อศึกษาความพึงพอใจและข้อเสนอแนะต่อชุดสื่อเพื่อการส่งเสริมการลดต้นทุนการผลิตข้าวที่พัฒนาขึ้น
- 2.5 เพื่อศึกษาความสัมพันธของ ปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร กับ ความต้องการที่มีต่อชนิดของสื่อ ความต้องการที่มีต่อเนื้อหาสาระของชุดสื่อ และความพึงพอใจที่มีต่อชุดสื่อเพื่อการส่งเสริมการลดต้นทุนการผลิตข้าวของเกษตรกร

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยเรื่อง มีกรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

3.1 สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ สมรส ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน จำนวนแรงงานในครัวเรือน พื้นที่ถือครองทาง การเกษตร พื้นที่ปลูกข้าว ต้นทุนและรายได้จากการผลิตข้าว การเป็นสมาชิกกลุ่ม และการรับรู้ ข้อมูลข่าวสารด้านการผลิตข้าว

3.2 ความต้องการของเกษตรกรที่มีต่อชนิดของสื่อและเนื้อหาสาระของชุดสื่อเพื่อการ ส่งเสริมการลดต้นทุนการผลิตข้าว

3.2.1 ความต้องการที่มีต่อชนิดของสื่อ ในชุดสื่อเพื่อการส่งเสริมการลดต้นทุนการ ผลิตข้าว ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์และภาพนิ่ง (หนังสือ เอกสาร แผ่นพับ ป้ายประชาสัมพันธ์) สื่อภาพ ฉายนิ่ง (ภาพสไลด์ แผ่นโปร่งใส) สื่อเสียง (เทปบันทึกเสียง วิดีโอ แผ่นเสียง ไฟล์เสียง) สื่อเสียง ประกอบเสียง (สไลด์ประกอบคำบรรยาย ภาพยนตร์และวีดิทัศน์)

3.2.2 ความต้องการที่มีต่อเนื้อหาสาระของชุดสื่อ เพื่อการส่งเสริมการลดต้นทุน การผลิตข้าว ได้แก่ การลดการใช้เมล็ดพันธุ์ การลดการใช้ปุ๋ยเคมี การลดการใช้เคมี การเพิ่มความ อุดมสมบูรณ์ของดิน การปฏิบัติตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การทำบัญชีครัวเรือน

3.3 พัฒนาชุดสื่อที่เหมาะสมในการส่งเสริมการลดต้นทุนการผลิตข้าว จากการวิเคราะห์ ข้อมูลและผลิตตามกระบวนการอย่างมีขั้นตอน

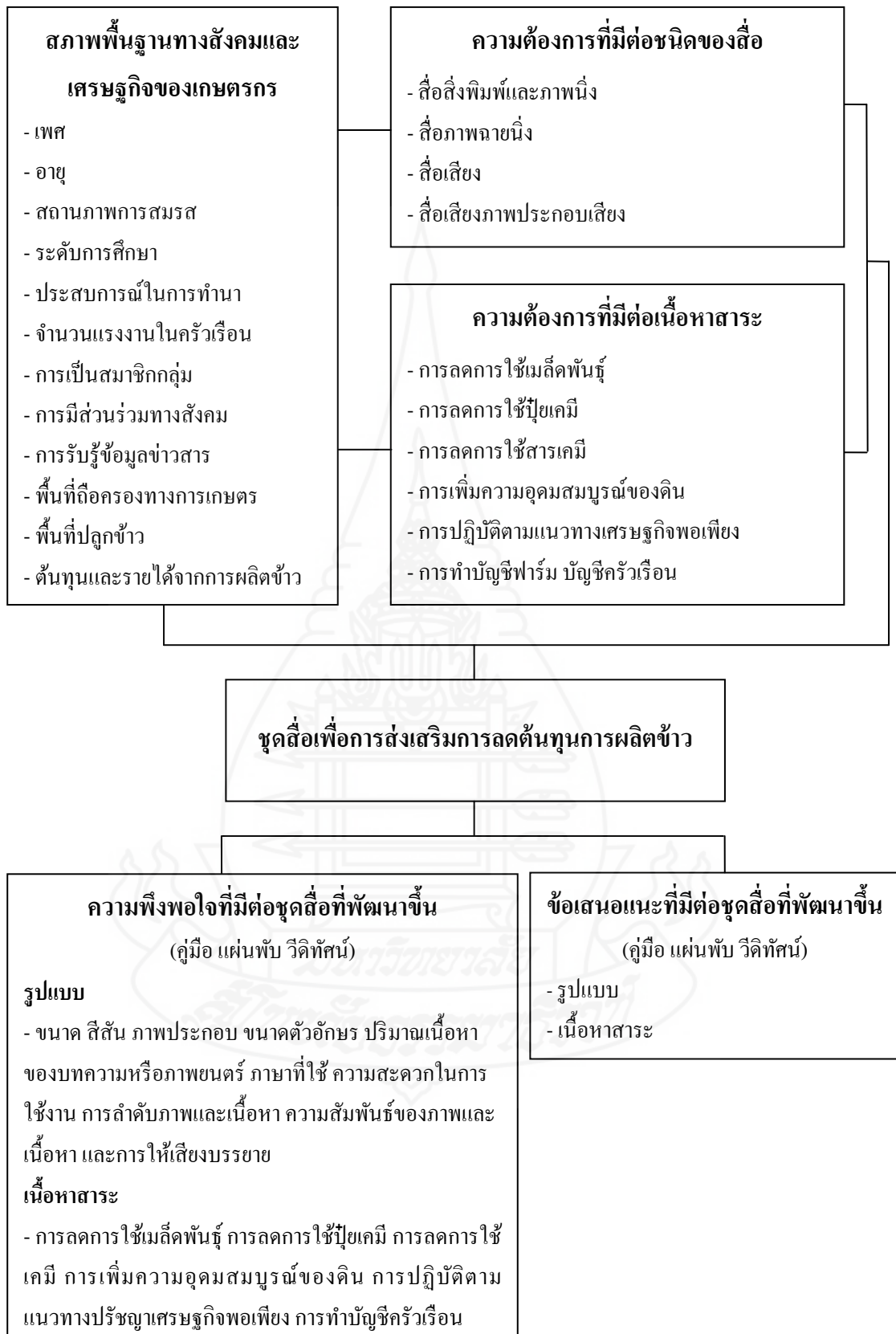
3.4 ความพึงพอใจและข้อเสนอแนะต่อชุดสื่อเพื่อการส่งเสริมการลดต้นทุนการผลิต ข้าวที่พัฒนาขึ้น

3.4.1 ความพึงพอใจของเกษตรกร ผู้นำเกษตรกรและเจ้าหน้าที่ที่มีต่อชุดสื่อเพื่อ การส่งเสริมการลดต้นทุนการผลิตข้าว ประกอบด้วย

1) รูปแบบ ได้แก่ ขนาด สี สัน ภาพประกอบ ขนาดตัวอักษร ปริมาณเนื้อหา ของบทความหรือภาพยนตร์ ภาษาที่ใช้ ความสะดวกในการใช้งาน การลำดับภาพและเนื้อหา ความสัมพันธ์ของภาพและเนื้อหา และการให้เสียงบรรยาย

2) เนื้อหาสาระ ได้แก่ การลดการใช้เมล็ดพันธุ์ การลดการใช้ปุ๋ยเคมี การลด การใช้เคมี การเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของดิน การปฏิบัติตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การ ทำบัญชีครัวเรือน

3.4.2 ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกร ผู้นำเกษตรกรและเจ้าหน้าที่ที่มีต่อชุด สื่อเพื่อการส่งเสริมการลดต้นทุนการผลิตข้าว

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1.1 (ต่อ) กรอบแนวคิดการวิจัย

4. สมมติฐานการวิจัย

4.1 ปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรมีความสัมพันธ์กับความต้องการของเกษตรกรที่มีต่อชนิดสื่อของชุดสื่อเพื่อการส่งเสริมการลดต้นทุนการผลิตข้าว

4.2 ปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรมีความสัมพันธ์กับความต้องการของเกษตรกรที่มีเนื้อหาของชุดสื่อเพื่อการส่งเสริมการลดต้นทุนการผลิตข้าว

4.3 ปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจของเกษตรกรที่มีต่อชุดสื่อเพื่อการส่งเสริมการลดต้นทุนการผลิตข้าวที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น

5. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาพัฒนาชุดสื่อเพื่อการส่งเสริมการลดต้นทุนการผลิตข้าวของเกษตรกร ในอำเภอหนองหญ้าไซ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยประชากรที่ศึกษา คือ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรประจำตำบลผู้รับผิดชอบ ผู้นำเกษตรกรด้านการลดต้นทุนการผลิตข้าว และเกษตรกรเป้าหมายในการดำเนินโครงการลดต้นทุนการผลิต เพิ่มผลผลิต และพัฒนาคุณภาพข้าว ปี 2556 ในอำเภอหนองหญ้าไซ จังหวัดสุพรรณบุรี

6. นิยามศัพท์เฉพาะ

6.1 เกษตรกร หมายถึง เกษตรกรเป้าหมายการดำเนินงานส่งเสริมในโครงการลดต้นทุนการผลิต เพิ่มผลผลิต และพัฒนาคุณภาพข้าว ปี 2556 ในอำเภอหนองหญ้าไซ

6.2 ผู้นำเกษตรกร หมายถึง เกษตรกรผู้มีความรู้ ความชำนาญในการผลิตข้าวและประสบความสำเร็จในการลดต้นทุนการผลิตข้าว ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วยผู้นำเกษตรกรจำนวน 6 คน ของทั้ง 6 ตำบล ในอำเภอหนองหญ้าไซ

6.3 เจ้าหน้าที่ หมายถึง ข้าราชการ พนักงาน หรือนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรประจำตำบล ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบการดำเนินการส่งเสริมการลดต้นทุนการผลิตข้าว จำนวน 6 คน ของสำนักงานเกษตรอำเภอหนองหญ้าไซ

6.4 สื่อ หมายถึง สิ่งที่เป็นตัวกลางจากผู้รับสารถ่ายทอดสารไปยังปลายทางคือ ผู้รับสาร ในการวิจัยนี้ เป็นสื่อประเภทสื่อนำเสนอ (Presentation media)

6.5 ชุดสื่อ หมายถึง สื่อจำนวนสองชนิดขึ้นไปโดยพิจารณาจากความต้องการของเกษตรกรที่อยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 3 อันดับแรก ซึ่งมีส่วนประกอบของเนื้อหาและจุดมุ่งหมายในการถ่ายทอดสารไปในแนวทางเดียวกัน โดยชุดสื่อในการวิจัยนี้มีเนื้อหาเกี่ยวกับการส่งเสริมการลดต้นทุนการผลิตข้าว ซึ่งประกอบด้วยสื่อ 3 ชนิด ได้แก่ คู่มือ แผ่นพับ และวีดิทัศน์

6.6 แนวคิด 3 ลด 1 เพิ่ม 2 ปฏิบัติ หมายถึง แนวคิดในการลดต้นทุนการผลิตข้าวตามโครงการส่งเสริมการผลิตข้าวให้มีคุณภาพดีและลดต้นทุน ของจังหวัดสุพรรณบุรี ปี 2553

6.7 รูปแบบของสื่อ หมายถึง การกำหนด โครงสร้าง รูปร่าง หรือลักษณะ ของสื่อเพื่อใช้ในการถ่ายทอดหรือการสื่อสาร ในเรื่องการลดต้นทุนการผลิตข้าว

6.8 ความต้องการที่มีต่อชนิดสื่อ หมายถึง ความประสงค์หรืออยากให้เป็นอย่างบุคคลที่มีต่อสื่อแต่ละชนิดนั้น เพื่อประกอบในชุดสื่อเพื่อการส่งเสริมการลดต้นทุนการผลิตข้าว

6.9 ความต้องการที่มีต่อเนื้อหาสาระ หมายถึง ความประสงค์หรืออยากให้เป็นของบุคคลที่มีต่อเนื้อหาสาระ ประเด็น เรื่องราว เพื่อรวบรวมไว้ในชุดสื่อเพื่อการส่งเสริมการลดต้นทุนการผลิตข้าว

6.10 ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกหรือทัศนคติของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งในทางบวกหรือทางลบ มากหรือน้อย ความพึงพอใจ อาจจะแสดงออกมาในรูปของระดับความรู้สึกที่มีต่อสิ่งนั้น

6.11 คู่มือ หมายถึง สื่อในรูปแบบเอกสาร สมุด หรือหนังสือที่ให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่ต้องการรู้ เพื่ออำนวยความสะดวกเกี่ยวกับการศึกษาหรือปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งในงานวิจัยนี้เป็นคู่มือเรื่องการลดต้นทุนการผลิตข้าว ตามแนวคิด 3 ลด 1 เพิ่ม 2 ปฏิบัติ

6.12 แผ่นพับ หมายถึง สื่อในรูปแบบแผ่นปลิวที่ให้ข้อมูลเฉพาะเรื่องในการประชาสัมพันธ์ มักจัดทำข้อมูลเป็นหัวข้อและพับเป็นรูปเล่ม ซึ่งในงานวิจัยนี้เป็นนำเสนอในเรื่องการลดต้นทุนการผลิตข้าว ตามแนวคิด 3 ลด 1 เพิ่ม 2 ปฏิบัติ

6.13 วิดิทัศน์ หมายถึง สื่อในรูปแบบสิ่งบันทึก ภาพ ภาพเคลื่อนไหว และเสียงประกอบ เพื่อถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งในงานวิจัยนี้เป็นนำเสนอในเรื่องการลดต้นทุนการผลิตข้าว ตามแนวคิด 3 ลด 1 เพิ่ม 2 ปฏิบัติ

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

7.1 เจ้าหน้าที่และเกษตรกรสามารถนำชุดสื่อที่ได้จากการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการส่งเสริมการลดต้นทุนการผลิตข้าวให้แก่เกษตรกรในอำเภอหนองหญ้าไซ จังหวัดสุพรรณบุรี

7.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้สนใจสามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการผลิตสื่อเพื่อส่งเสริมการลดต้นทุนการผลิตข้าวหรือการถ่ายทอดเทคโนโลยีในพื้นที่อื่นๆ และสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลทางวิชาการหรือข้อมูลการในทำวิจัยต่อไป